

HANDLINGSPLAN för elever med läs- och skrivsvårigheter

Innehållsförteckning

1. Styrdokument	3
2. Begrepp	
2.1 Läs- och skrivsvårigheter	3
2.2 Dyslexi	4
2.3 Problemområden inom läs- och skrivsvårigheter	4
3 Upptäckt och utredning av läs- och skrivsvårigheter	
3.1 Screening och pedagogisk utredning	4
3.2 Psykologisk utredning	5
4. Åtgärder vid läs- och skrivsvårigheter	
4.1 Förteckning över stödåtgärder	7
4.2 Åtgärder i provsituationer	7
5. Skolans förhållningssätt	
5.1 Allmänt	7
5.2 Undervisningssituationen	8
6. Elevens åtgärdsprogram vid läs- och skrivsvårigheter	8
7. Information om handlingsplanen	8
8. Källförteckning	8

1 Styrdokument

Grundskolelag (1995:18) för landskapet Åland.

Grundskoleförordning (1995:95) för landskapet Åland

Landskapet Ålands läroplan för grundskolan (1996, med revideringar 2007-2011)

Grundskolornas arbetsplaner

2 Begrepp

2.1 Läs- och skrivsvårigheter

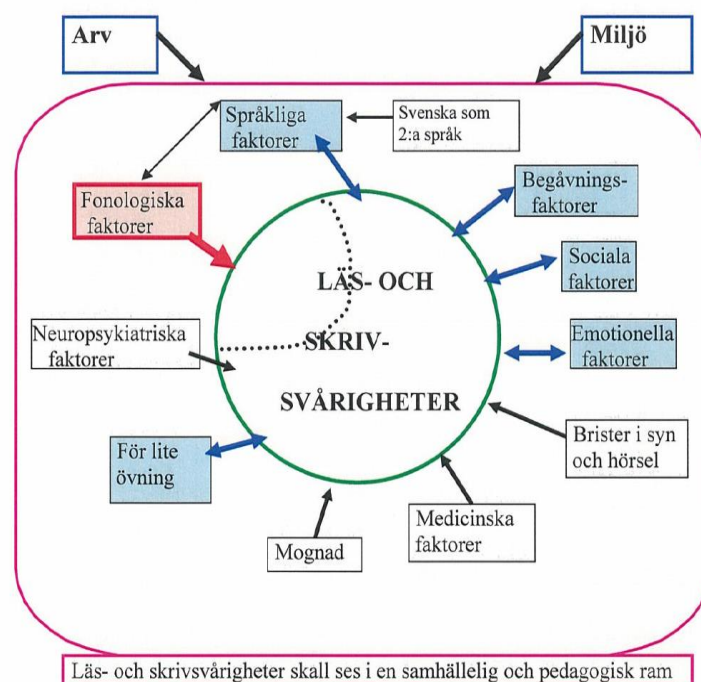
Läs- och skrivsvårigheter är den övergripande term som innefattar alla svårigheter att läsa och/eller skriva oavsett vad som är orsaken.

I Norden bedömer man att cirka 20% av befolkningen har läs- och skrivsvårigheter. Av dessa är det 5-8% som kan definieras som dyslektiker. Alla typer av läs- och skrivsvårigheter är inte dyslexi. Avgränsningen mellan dyslexi och allmänna läs- och skrivsvårigheter är oskarp.

Handlingsplanen ska ge möjligheter för alla elever att tillgodogöra sig undervisningen, utveckla sin studieförmåga optimalt och utveckla en positiv självbild.

Möjliga faktorer till läs- och skrivsvårigheter kan vara

- arv och miljö
- språkliga
- emotionella
- sociala
- låg begåvning
- syn- och hörselnedsättningar
- medicinska
- neuropsykiatriska
- för lite träning av läsning och skrivning
- svag motivation för läsning och skrivning
- fonologiska - den enskilt viktigaste orsaken till dyslexi.

2.2 Dyslexi

Dyslexi är en specifik svårighet med läsning och/eller skrivning. Enligt gällande bestämmelser i Finland och på Åland krävs medicinsk legitimering för att ställa en dyslexidiagnos. Internationell forskning visar att det finns en genetisk disposition för dyslexi. Dyslexin visar sig i språkets fonologi, brister i avkodning av ord och bristfällig stavning. Inom Norden används främst Høien och Lundbergs definition av dyslexi:

”Dyslexi är en störning i vissa språkliga funktioner som är av betydelse för att kunna utnyttja skriftens principer vid avkodning av språket. Störningen ger sig i första hand tillkänna som svårigheter att uppnå automatisk avkodning vid läsning. Störningen kommer också tydligt fram i bristfällig stavning. Den dyslektiska störningen går i regel igen i slakten, och man kan anta att en genetisk disposition finns i botten. Utmärkande för dyslexi är att problemen ofta är bestående. Även om man kan uppnå en godtagbar funktion i läsning, hänger problemen med stavning envist med.” (Høien och Lundberg 1992)

Brister i avkodningen av språket anger Høien och Lundberg som det viktigaste kriteriet. Dyslexi förutsätter enligt deras definition inte något samband mellan avkodning och begåvning, vilket innebär att dyslexi kan förekomma på alla begåvningsnivåer.

År 2002 formulerade The International Dyslexia Association en definition där svårigheter att avkoda enskilda ord och/eller flytande ordigenkänning beroende på fonologiska brister anges som ett viktigt kriterium för dyslexi. Definitionen lyder i översättning:

”Dyslexi är en specifik inlärningssvårighet som har neurologiska orsaker. Dyslexi kännetecknas av svårigheter med korrekt och/eller flytande ordigenkänning och av dålig stavning och avkodningsförmåga. Dessa svårigheter orsakas vanligen av en störning i språkets fonologiska komponent, som ofta är oväntad med hänsyn till andra kognitiva förmågor och trots möjligheter till effektiv undervisning. Sekundära konsekvenser kan innefatta svårigheter med läsförståelse och begränsad läserfarenhet, vilket kan hämma tillväxten av ordförråd och bakgrundskunskap”.

2.3 Problemområden inom läs- och skrivsvårigheter

1. Problem på fonologisk nivå, att identifiera språkljud, kombinera ihop språkljud och bokstäver, att hantera språkets formsida (fonologisk och språklig medvetenhet), att hitta ord samt minnessvårigheter.
2. Generella svårigheter med att auditivt och/eller visuellt bearbeta och strukturera information som presenteras snabbt.
3. Svårigheter att automatisera grundläggande funktioner, t.e.x motorik, balans, snabb informationsbehandling, göra två saker samtidigt, tidsuppfattning.
4. Benämningssvårigheter.

3. Upptäckt och utredning av läs- och skrivsvårigheter

3.1 Screening och pedagogisk utredning

- Speciallärare ska ha kompetens för att utföra diagnostiska läs- och skrivprov.
- Speciallärarna screenar eleverna i årskurserna 1-9.
I årskurs 1 - fonologisk medvetenhet, bokstavskänedom, läsförståelse och motorik.

I årskurserna 2 - 9 diktamen, ordavkodning, läsförståelse och ordförståelse.

- I screeningen framkommer om det finns elever i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter och om det finns orsak till ytterligare utredning.
- Klassläraren och specialläraren analyserar screeningsresultaten och presenterar dem för skolans elevvårdsgrupp. Elevvårdsgruppen gör en helhetsbedömning och beslutar om eventuella åtgärder.
- Efter samtal och överenskommelse med vårdnadshavarna och eleven gör specialläraren en pedagogisk utredning. Om utredningen visar att eleven har sådana svårigheter att det är ändamålsenligt för elevens fortsatta läs- och skrivutveckling skriver specialläraren ett åtgärdsprogram i samråd med eleven, vårdnadshavarna, berörda lärare och vid behov elevvårdspersonal.

3.2 Psykologisk utredning

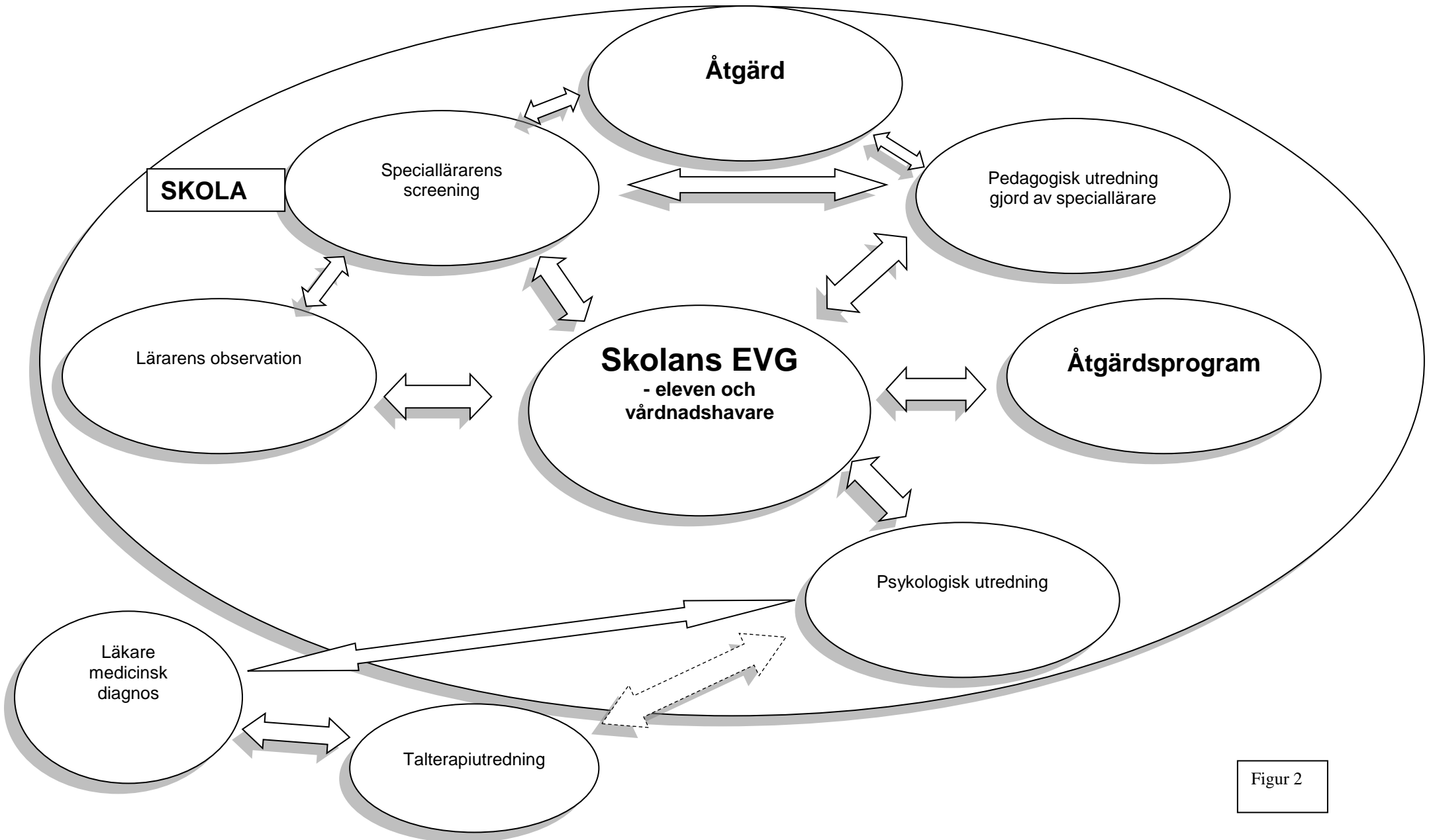
Vid behov, och efter överenskommelse med vårdnadshavarna, kan skolpsykologen göra en psykologisk utredning som komplement och fördjupning till den pedagogiska utredningen.

Efter att den psykologiska utredningen är gjord sammanställer skolpsykologen resultatet och sammanbinder det med den pedagogiska utredningen. Om utredningen tyder på läs- och skrivsvårigheter skriver skolpsykologen, i samarbete med speciallärare och/eller andra berörda lärare, ett åtgärdsprogram. Elevens starka och svaga sidor ska framgå i åtgärdsprogrammet samt vilka pedagogiska åtgärder eleven behöver.

Åtgärdsprogrammet presenteras för eleven och vårdnadshavarna. Då kan ändringar i åtgärdsprogrammet göras innan det godkänns och undertecknas.

I de fall där utredningen visar att svårigheterna tangerar en vidare språklig problematik skriver psykologen en remiss till talterapi för en utförligare utredning av läs- och skrivsvårigheterna.

Utredningsprocessen

Figur 2

4. Åtgärder vid läs- och skrivsvårigheter

4.1 Förteckning över stödåtgärder

När en elev har konstaterats ha läs- och skrivsvårigheter, och har fått ett åtgärdsprogram, ska förteckningen över möjliga åtgärder för att underlätta inläringen presenteras för eleven och vårdnadshavaren (bilaga 2). Eleven, vårdnadshavaren, specialläraren och klass/ämnesläraren kommer gemensamt överens om vilka stödåtgärder som ska användas. Stödåtgärderna ska utvärderas och revideras i samband med utvärderingen av åtgärdsprogrammet.

4.2 Åtgärder i provsituationer

se bilaga 2

5 Skolans förhållningssätt

5.1 Allmänt

För att varaktigt stödja eleven och minska de negativa konsekvenserna av det språkliga handikappet är det inte tillräckligt att eleven arbetar några lektioner/vecka med specialläraren. Elevens hela skolsituation berörs, varför *alla lärare är delaktiga i undervisningen av elever med läs- och skrivsvårigheter och ska individualisera och anpassa undervisningen utgående från elevens situation. Detta möjliggörs genom att speciallärare och övriga berörda lärare, med elevens utveckling i centrum, samarbetar och följer åtgärdsprogrammet.*

Dålig självbild blockerar inläringen, passiviserar och förhindrar utvecklingen av ett medvetet tänkande då det gäller att hitta inlärningsstrategier åt sig (metakognitiva strategier). Eleven tar avstånd från skolarbete och tänkande, tar inte risken för flera tydliga misslyckanden.

En viktig del av det pedagogiska arbetet handlar därför om att hjälpa eleverna att få en mer positiv självbild och ett större mod i sitt tänkande (kognitivt mod). På det här området finns inga snabba lösningar, mycket förståelse, tålmod och individuell hänsyn krävs. Det är grundläggande att känna till elevernas starka sidor och ta fram dem i undervisningen. *Språkträning ska alltid göras på en sådan nivå och på ett sådant sätt att det samtidigt stärker elevens självbild. Eleven skall märka små framsteg och få en känsla av att "jag kan".*

Skolans pedagogiska utmaning är att förebygga negativa konsekvenser av läs- och skrivsvårigheter och bemöta elever med läs- och skrivsvårigheter på ett pedagogiskt riktigt sätt genom att:

- göra tidiga språkstödande insatser
- stärka elevens självbild i alla sammanhang
- eleven skall märka små framsteg och få en känsla av att "jag kan"
- ha ett bra samarbete mellan speciallärare och elevens lärare
- ha ett diagnostiskt perspektiv på undervisningen – möta den enskilda elevens förutsättningar, framstegstakt och inlärningsstrategier
- göra återkommande uppföljningar och utvärderingar av läs- och skrivnivån
- låta läs- och skrivutveckling ta tid
- alla lärare ska ha kunskap om läs- och skrivsvårigheter och hur man bemöter dessa elever i undervisningen

- alla lärare skall vara observanta på elever som visar tecken på att utveckla läs- och skrivsvårigheter

Kunskapsinhämtningen får inte vara avhängig av läsinlärningsförmågan!

5.2 Undervisningssituationen

Följ elevens åtgärdsprogram och stäm av med elevens checklista för kompensatoriska hjälpmedel.

Använd hjälpmedel som dator, interaktiva skrivtavlor, ge färdiga anteckningar, sätt ut anteckningar på skolans kommunikationsplattformar.

Visa tolerans genom att ta hänsyn till elevernas svårigheter i alla ämnen, "rabbelkunskaper" kan vara svåra att befästa, t.ex. månader, multiplikationstabeller, glosor i främmande språk.

Var lyhörd för elevens önskemål om hjälpmedel som kan ändra och variera med tiden.

6 Elevens åtgärdsprogram vid läs- och skrivsvårigheter

I åtgärdsprogrammet beskrivs elevens rättigheter och skyldigheter. Åtgärdsprogrammet uppgörs av specialläraren tillsammans med klasslärare/klassföreståndare. Åtgärdsprogrammet presenteras och slås fast i samråd med vårdnadshavarna och eleven. Åtgärdsprogrammet ska regelbundet utvärderas och uppdateras av den som gjort upp programmet.

7 Information om handlingsplanen

Rektor och speciallärare ansvarar för att handlingsplanens innehåll presenteras för nyanställda lärare och vikarier samt om vilka elever som berörs av den.

8 Källförteckning

[Dyslexi – en kunskapsöversikt - Vetenskapsrådet](#) www.vr.se

<http://www.dyslexiforeningen.se/>

<http://www.vasa.abo.fi/speccenter/>

www.forskning.se/dyslexi

www.kodknackarna.se

Satsa på framtiden - Nationell handlingsplan om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Föräldraföreningen för dyslektiska barn www.fdb.nu

Svenska dyslexiföreningen www.dyslexiforeningen.se

Dyslexiförbundet www.dyslexiforbundet.se

Svenska Dyslexistiftelsen www.dyslexistiftelsen.org

Christer Jacobson: Artikel i Svenska Dyslexiföreningens och Svenska Dyslexistiftelsens tidskrift "Dyslexi – aktuellt om läs- och skrivsvårigheter", nr 4/2006.